

Светозар НАУМОВСКИ

ПРИМЕНА НА НАСТАВНИТЕ МЕТОДИ ВО НАСТАВАТА ПО ИСТОРИЈА

При изведувањето на наставата по историја, главно се применуваат следните наставни методи: метода на усмено излагање (монолошки метод), метод на разговор (дијалошки метод), метод на употреба на текст (текст-метод) и метод на демонстрација.

Метод на усмено излагање (Монолошки метод)

Повеќе истакнати методичари на наставата по историја како: Гитис, Демарин и други, истакнуваат дека монолошкиот метод е еден од најзначајните наставни методи, кој е најмногу применуван метод и во наставата по историја. Тој се употребува не само тогаш кога е потребно наставникот по историја поврзано да го изнесе новиот материјал, и со жив збор да создаде соодветни претстави за историските настани и да предизвика соодветни емоции кај учениците, туку и при одделни облици на усмено наставничко излагање. Тогаш доаѓаат до израз и наоѓаат примена и сите останати наставни методи што се применуваат во наставата по историја.

Постојат четири основни облици на усното излагање, и тоа: раскажување (нарација), опишување (дескрипција), објаснување (експликација) и предавање.

Обликот на раскажување, односно нарацијата, е еден од најповеќе користените облици на усното излагање во наставата по историја. Истиот се применува на часовите по историја кога учениците треба да ги запознаеме со историските настани, историските движења и слично. Со други зборови, наставникот по историја при користењето на овој облик на усно излагање треба раскажувањето да го ограничи на една одредена локација, да наведе карактеристични и занимливи детали, со цел да го стимулира вниманието и интересот на учениците, и да укаже на мотивот, односно причините кои го навеле одреден народ или историска личност да покрене таков историски чин.

За да биде раскажувањето на наставникот по историја поуспешно, потребно е тој, наставникот, своето раскажување да го комбинира со другите облици на усното излагање.

Обликот на опишување (дескрипција) се користи кога треба на учениците да им се прикаже некој историски објект, општествена-та, економската и културната положба на еден народ или држава во одреден временски период. Преку умешната комбинација на обликот на опишување со обликот на раскажувањето, наставникот по историја може многу успешно да го реконструира пред учениците историското минато.

Обликот на објаснувањето се користи во наставата по историја кога наставникот треба да протолкува непознати зборови и текстови, историски поими и закони, како и при оценувањето (давањето суд) на историските движења, настани и личности.

Предавањето, како облик на усно излагање, се применува кога наставникот по историја сака во еден континуитет прегледано и поврзано да ја изнесе содржината на некој историски материјал. Предавањето, обично, трае цел час, и се применува со повозрасни ученици, во погорните класови на средното образование. Предавањето претставува една заокружена целина која содржи не само факти и заклучоци, туку содржи, на повисоко исказано ниво и нарација, дескрипција и експликација. При примената на монолошкиот метод, најголеми воспитно-образовни ефекти се постигнуваат кога истиот се употребува во комбинација со останатите наставни методи.

Метод на разговор (дијалошки метод)

Методот на разговор во наставата по историја се применува тогаш кога учениците веќе располагаат со определен фонд предзнаења, стекнати како резултат на: знаењата здобиени на претходните часови, преку личното самообразование (читање на стручна литература), посети на музеи, изложби, гледање на филмови, посети на историски места, гледање ТВ, слушање радио-емисии и сл. За разлика од монолошкиот метод, кога учениците се во улога на пасивни набљудувачи, при примената на дијалошкиот метод на часот по историја, учениците земаат активно учество во работата на часот. Дијалошкиот метод има голема примена во наставата по историја како при повторувањето, утврдувањето и обопшувањето на веќе изучениот материјал, така и при обработката на ново наставно градиво. Всушност, дијалошкиот метод претставува составен дел на секој час по историја. Така на пример, секој час по историја кога се изучува ново градиво почнува со потсетување на учениците односно повторување на порано обработениот материјал, врз кое повторено градиво треба да се надоврзе новата методска единица. Понатаму, во текот на изнесувањето на новиот материјал, како и на крајот на часот, наставникот по историја често им поставува прашања на учениците, со цел нивните знаења да ги вклучи во функција на изучувањето на новата методска единица, како и за резимирање на новоученото и за извлекување на заклучоци.

При употребата на дијалошкиот метод, наставникот по историја треба добро да се подготви. Овој наставен метод се состои во тоа

што наставникот поставува прашања, а исто така и самите ученици поставуваат прашања. Успехот во примената на овој метод зависи и од умешноста на наставникот по историја за водење разговор. При поставувањето на прашањата, наставникот по историја треба да води сметка за следното:

1. Прашањата мораат да бидат јасни и определени, така што ученикот веднаш да сфати што бара наставникот. Јасно и определено е она прашање, кое не допушта различни одговори, туку само еден одговор.
2. Прашањата мораат да бидат правилни и во поглед на јазикот.
3. Прашањата не смеат да бидат сугестивни.
4. Прашањата не смеат да бидат сложени.
5. Најпосле, треба да се одбегнува и намерно поставување на погрешни прашања.

По секое поставено прашање на часовите по историја, не треба да бидеме нестрпливи, туку да им оставимо време за размислување на учениците, и дури потоа да бараме од нив да одговараат.

Како што прашањата на наставникот треба да бидат определени, јасни и во поглед на јазикот правилни, така и одговорите на учениците треба да бидат во поглед на содржината точни, определени и прецизни. И при примената на дијалошкиот метод, најголеми воспитно-образовни резултати се постигнуваат кога истиот се употребува во комбинација со останатите наставни методи.

Метод на употреба на текст

Книгата е незаменлив извор на знаења, поради што се користи во наставната работа. Ако учениците во совладувањето на наставните содржини по било кој предмет, вклучувајќи го и предметот историја, би се ограничиле само на она што им се дава на часовите (на наставниковиот жив збор, демонстрирањето, објаснувањето и разговорите), а истовремено не би се оспособувале и за самостојно служење со книга (учебник, историска читанка и друга стручна литература), тогаш совладувањето на наставните содржини би било значително отежнато, а успехот намален.

И при примената на овој текст-метод се потребни широки предходни подготовки на наставникот по историја а, исто така, и на учениците, уште повеќе што текст-методот во наставата по историја не служи само за фронтален облик на работа со целиот клас, туку овој метод многу успешно, во комбинација со другите наставни методи, може да се користи за индивидуална работа со учениците.

Историските текстови, со кои ќе се служи наставникот по историја применувајќи го текст-методот во наставата, наставникот ги избира од учебниците по историја, историските читанки, зборниците на документи, воени дневници, историска популарна литература, списанија, весници, енциклопедии и други соодветни текстови. При изборот на историските текстови, наставникот по историја треба неизоставно да води сметка за психофизичките можности на учениците, односно нивната возраст. Тие треба стручно-содржински да одговараат на барањата на методската единица. Употребата на историскиот

текст на часот по историја зависи од видот и структурата на часот, односно содржината на методската единица. Така, во некои случаи, историскиот текст ќе биде употребен во почетокот, односно воведниот дел на часот. Во тој случај, прочитаниот текст ќе претставува појдовна точка за работа на часот. Или пак, кога историскиот текст одговара, може да го употребиме како илустрација, т.е. да го прочитаме и во текот на главниот дел на часот, со цел подобро да го објасниме историскиот настан. Исто така, историскиот текст можеме да го прочитаме-употребиме и на крајот на часот, со цел со него да го утврдиме градивото или да го продлабочиме (обопштиме) градивото на методската единица и да извлечеме заклучоци.

Освен како илустративно средство и во комбинација со други наставни методи, текст-методот може да се примени и како посебен и единствен метод на часот по историја (за ова повеќе ќе стане збор во одделот - групна форма, облик, на наставна работа).

Метод на демонстрација

Токму во наставата по историја, каде што се изучува минатото, потребно е да се употребат што повеќе аудио-визуелни средства. Со нивна помош ќе им го приближиме, и донекаде ќе го реконструираме на учениците минатото. Тоа ќе го постигнеме со што поширока примена на методот на демонстрација, наставен метод кај некои дидактичари го сметаат за главен дидактички метод.

Методот на демонстрација има широка примена во наставниот процес, вклучувајќи ја наставата по историја. Суштината на примената на овој наставен метод во наставата по историја се состои во тоа што наставникот по историја, во рамките на наставното градиво што се обработува, подготвува програмско нагледно покажување (демонстрирање). На тој начин се обезбедува нагледност во наставата по историја и се допринесува знаењата на учениците по предметот историја да станат појасни, сликовити, и од научна гледна точка правилно сватени. Истовремено, употребата на методот на демонстрација во наставата по историја на учениците им го приближува историското минато, го зголемува учениковиот интерес за историските настани, кај нив се развива способноста за набљудување, доживување, создавање на сопствени судови и констатации на самостојно формулирање на заклучоци и анализирање како и на ликовно изразување на виденото, визуелно и аудиовизуелно културно издигнување, развивање на мисловните способности, а исто така, демонстрацијата, т.е. нагледноста во наставата по историја служи и како извор за стекнување на нови знаења на учениците.

Нагледноста во наставата по историја, главно, се остварува преку употребата на следните нагледни наставни средства при обработката на наставното градиво по овој предмет: историски објекти и предмети, слики и портрети, филм, дијафилм, радио, ТВ, видео, илустративен материјал (цртежи, графикони, историски и географски карти, историски документи, книжевни дела, фланелограф, средства за ориентација на времето, синхронистички табели, историски календар), макети и друго. Се разбира, при употребата на нагледните на-

ставни средства, односно примената на методот на демонстрација, наставникот по историја треба да води сметка нивната употреба да одговара на степенот на визуелната култура на учениците.

При употребата на нагледните наставни средства, преку примената на методот на демонстрација во наставата по историја се потребни предходни подготовки како на наставникот така и на учениците. Така, наставникот треба претходно да ги посети историските објекти и музеи пред истите да ги посети со учениците, да ги проучи историските предмети и макети, да ги прегледа филмовите, дијафилмовите, снимените телевизиски емисии, да ги преслуша снимените радио-емисии, да ги прочита и проучи историските документи и книжевни дела што ќе ги употреби на часот, потоа, да ги определи техничките наставни средства (епископ, епидијаскоп, графоскоп, видеорекодер и сл.) и да знае да ракува со нив. Исто така, наставникот треба да им обрне внимание на учениците, кои за цело време на часот треба да бидат ставени во активна функција, на што тие да обрнат внимание при наблудувањето на историските објекти, предмети, слики... Само така, со примената на методот на демонстрација, часовите по историја ќе им бидат интересни на учениците, и ќе им претставуваат еден вид „замена за непосредното живо посматрање на историската стварност“. На крајот би нагласиле дека методот на демонстрација може да се применува само во комбинација со останатите наставни методи. Неговата примена во наставата, најчесто, има дополнителен карактер, и се сведува само на наставна постапка.